

ببینش معنوی - ۶۱

تألیف و گزینش

مارتین لینگز

ترجمه و تکمیل

دکتر سعید رحیمیان

حدیث ساغر و می

کتابساز

نشر نگاه معاصر

فهرست مطالب

- ۷ پیشگفتار مترجم □
- ۱۳ دیباچه □
- ۱۷ فصل یکم: رابعه عدویه بصری
- ۲۷ فصل دوم: ذوالنون ثوبان مصری اخیمی
- ۳۷ فصل سوم: سهل بن عبدالله تستری (شوشتری) بصری
- ۴۱ فصل چهارم: ابوالحسین احمد بن محمد النوری بغدادی
- ۴۹ فصل پنجم: ابوالحسن سمنون ابن حمزه بصری بغدادی
- ۵۹ فصل ششم: حسین بن منصور حلاج (بیضاوی) بغدادی
- ۹۱ فصل هفتم: ابوبکر دلف بن جحدر شبلی بغدادی
- ۱۰۱ فصل هشتم: ابوالعباس ابن قاسم سیاری مروی
- ۱۰۵ فصل نهم: عبدالعزیز تونسلی
- ۱۰۹ فصل دهم: ابو حامد محمد غزالی طوسی بغدادی
- ۱۱۵ فصل یازدهم: محی‌الدین محمد بن علی بن عربی اندلسی
- ۱۲۹ فصل دوازدهم: شرف‌الدین عمر بن فارض مصری
- ۱۶۷ فصل سیزدهم: ابوالحسن علی بن عبدالله شوشتری اندلسی
- ۱۷۷ حاصل کلام □
- ۱۸۱ تعلیقات مؤلف □
- ۱۹۴ کتابنامه □

پیشگفتار مترجم

کتابی که پیش روی خوانندگان گرامی است، گزیده‌ی اشعار عارفان مسلمان از سدهٔ دوم تا سدهٔ هشتم هجری است.^۱

متن اصلی کتاب به زبان انگلیسی بوده که در ضمن آن اشعار عربی گزیده‌شده توسط دکتر مارتین لینگز به زبان انگلیسی برگردانده شده است. این کتاب به‌جز اشعار، حاوی مقدمه‌ای مفید در بیان هدف از این گزینش و نیز مدخلی برای آشنایی با شخصیت و مکتب هر عارف است. در انتها نیز تعلیقاتی قرار دارد که حاوی ارجاعات و روشن‌کننده‌ی معانی برخی ابیات است.^۲

مؤلف کتاب، مارتین لینگز یکی از شاگردان و پیروان متفکر، هنرمند و عارف مسلمان سویسی فریتوف شووان^۳ و از معتقدان مکتب سنت‌گرایانه او با عنوان «حکمت خالده» بوده است. وی اصلاً انگلیسی بوده و به سال ۱۹۰۹ میلادی در خانواده‌ای پروتستان متولد شد و از حدود بیست‌سالگی به بعد مانند بسیاری از جوانان غربی

۱. مشخصات کتاب بدین شرح است:

Sufi Poems, A Mediaeval Anthology, Martin Lings, Cambridge, Islamic Texts Society, 2004.

۲. این متن برای درس «بررسی آثار ترجمه‌شدهٔ اسلامی ۱ و ۲» رشته ادبیات و زبان انگلیسی و نیز «زبان تخصصی» رشته ادبیات و زبان عربی به عنوان متن یا منبع کمک‌درسی قابل تدریس و مراجعه است.

۳. در مورد شخصیت شووان و مکتب او رجوع شود به: مقدمهٔ گوهر و صدف عرفان اسلامی (نوشته شووان، ترجمهٔ راسخی) از مصطفی ملکیان (نشر سپهروردی ۱۳۸۱) و نیز خرد جاویدان (به کوشش شهرام یوسفی‌فر) دانشگاه تهران ۱۳۸۲. نیز مجله نقد و نظر، سال چهارم، شماره سوم و چهارم، تابستان و پاییز ۱۳۷۷.

اعتقاد خود را به مسیحیت از دست داد، ولی برخلاف ایشان دست از طلب حقیقت برنداشت و پس از سال‌ها مطالعه در ادیان، در سال‌های ۱۹۳۷ و ۱۹۳۸ در نتیجه‌ی آشنایی با آثار رنه گنون و نیز برخی از مسلمانان الجزایری و مراکشی شیفته‌ی اسلام شد و توسط ایشان به اسلام مشرف گردید. این عده خود از پیروان عارف الجزایری شیخ احمد العلوی بودند که در سال ۱۹۳۲ درگذشت.

دکتر لینگز به فرقه شاذلیه (درقاویه) گروید و پس از تشرف به اسلام ابوبکر سراج‌الدین نامیده شده. وی به واسطه‌ی علاقه به فرهنگ اسلامی و زبان عربی دوازده سال (۱۹۵۲-۱۹۴۰) در دانشگاه قاهره مصر به تدریس پرداخت. پس از عزیمت دوباره به انگلستان در رشته زبان عربی دانشگاه لندن درجه دکتری گرفت و از ۱۹۵۵ متصدی نسخ قرآنی موزه بریتانیا و از ۱۹۷۰ تا ۱۹۷۴ مسئول نگهداری کتاب‌های خطی و چاپی شرقی در همین موزه بود. او همه عمر خویش را وقف پژوهش در معارف اسلامی و عرضه‌ی آنها به غرب و دفاع از اسلام نمود. او از صاحب‌نظران هنر قدسی و هنر اسلامی و خود هنرمندی خوش ذوق بود. وی در سال ۲۰۰۵ میلادی درگذشت. از آثار او می‌توان به کتاب‌هایی همچون قدیس مسلمان در قرن بیستم^۱، تصوف چیست؟^۲، باورهای قدیم و خرافه‌های جدید^۳، نماد و نشانه، کتاب یقین^۴، محمد(ص): زندگی‌نامه پیامبر(ص) براساس کهن‌ترین منابع^۵ که در سال ۱۹۸۳ منتشر شد و در سرتاسر جهان به عنوان یک شاهکار معرفی شده است، اشاره کرد. وی همچنین مقاله‌هایی در دائرةالمعارف اسلام، دائرةالمعارف بریتانیکا و برخی مجله‌های اسلام‌شناسی در باب شناخت عرفان اسلامی دارد.

۱. این کتاب با عنوان عارفی از الجزایر توسط دکتر نصرالله بورجوادی ترجمه شده است (چاپ اول، ۱۳۶۰، مرکز ایرانی مطالعه فرهنگ‌ها).
۲. این کتاب نیز تحت عنوان عرفان اسلامی چیست توسط فروزان راسخی به فارسی ترجمه شده است. (چاپ دوم، ۱۳۸۳، نشر سپهرودی).
۳. این کتاب با ترجمه آقای کامبیز گوتن منتشر شده است. (چاپ اول، انتشارات حکمت، ۱۳۷۶).
۴. این کتاب با ترجمه زهره حاجی میرصادقی منتشر شده است. (نشر هرمس، ۱۳۸۹).
۵. این کتاب با ترجمه سعید تهرانی نسب منتشر شده است. (انتشارات حکمت، ۱۳۹۰).

طرح نخست

کتاب حاضر چنان‌که مؤلف در مقدمه ذکر نموده، به عنوان مجلدی از تاریخ جدید کیمبریج در ادبیات عرب تدوین و سپس با تجدید نظر به عنوان گلچینی از اشعار عرفانی براساس ترتیب تاریخی شاعران عارف، درآمده است. مؤلف با گزینش شمه‌ای از آثار عارفان سده دوم تا هشتم هجری یعنی دوران شکوفایی عرفان اسلامی خواننده کتاب را در واقع با سیر پیدایش و رشد ادبیات عارفانه اسلامی در حیطه‌ی زبان عربی^۱ و در قالب شخصیت‌های کلیدی تصوف و عرفان، آشنا می‌سازد که برخی از این شخصیت‌ها نماینده‌ی عرفان خراسان بوده‌اند (مانند سهل تستری، جنید، حلاج و شبلی و برخی نماینده‌ی عرفان عراق [مانند تونسی و ابن‌فارض]) و یا مکتب ابن‌عربی، و به هر حال نقاط عطفی در ادبیات عرفانی به شمار می‌آمده‌اند. افزون بر این، وی با تعلیقات ارزنده‌ی خویش که خالی از همدلی مؤلف با فحوای معارف و حالات و مواجید صوفیان نیست، ابهامات برخی ابیات را مرتفع می‌سازد.

احاطه مؤلف به زبان عربی و انگلیسی و ابعاد و ظرایف زیبایی‌شناختی و هنرمندانه هر دو زبان و نیز شناخت عمیق او به جنبه‌های گوناگون معارف اسلامی و عرفانی این کتاب را همچنین به عنوان منبعی معتبر برای بررسی چگونگی برگرداندن مصطلحات و نیز اشعار عرفانی به زبان انگلیسی درآورده است.

به باور مترجم، مؤلف به خوبی وحدت نهایی تجربه درونی عارفان مسلمان را دریافته و بدون افتادن به ورطه‌ی برخی تقسیم‌بندی‌های تصنعی بین عارفان، جوهر تجارب عرفانی ایشان را در دو بُعد عرفان عملی (عشق و فراق و وصال) و عرفان نظری (وحدت وجود و نظریه تجلی) که در اشعار و غزلیات و ادبیات ایشان انعکاس یافته، به خوبی بازنمایانده است.

تلاش مترجم بر این بوده که در ترجمه اشعار، متن اصلی آنها به زبان عربی را محور قرار دهد بخصوص که در برخی موارد، پاره‌ای برگردان‌های انگلیسی اشعار را ناکافی یا نارسا می‌داند.

۱. البته برخی سرایندگان اشعار مزبور ایرانی و فارسی‌زبان بوده‌اند هرچند اشعاری را به زبان عربی سروده‌اند.